

YAQUB ZURUFÇU:

«MƏN SƏNDƏN BİR DOST KİMİ AYRILIRAM, EY DÜNYA!»

Azərbaycanın, bütün Türk-müsəlman dünyasının görkəmli sənətkarı, Avropa və Latin Amerikas ölkələri xalqlarının da böyük məhəbbət bəslədiyi Yaqub ZURUFÇUNUN gözlənilməz, vaxtsız vəfatından 40 gün ötdü...

O məhuss gün — sentyabrın 14-də «Ayrılığın» və digər vətən eşqi, vətən həsrəti mahnılarının bənərsiz ifası, sevimli sənətkarımız Yaqub Zurufulunun dünyadan köçdüyü gün gərək göylər gur-gur guruldaya, ildırımlar, şimşəklər çaxaydı... Təkcə həmin gün yox, sonrakı 40 gün ərzində də göylərin gurultusu kəsilməyə, buludlar aramsız göz yaşlarını tökə, sellər-sular şəqqildayaraq, çağlayaraq axaydı. Göylər də, Yer də gərək Azərbaycanın bu böyük, məşhur, görkəmli nəğməkarına yas saxlayaydı.

Ancaq göylər guruldamasa da, sellər-sular axmasa da, həmin gün Yaqub Zurufulu sənətini seven milyonların qəlbində sanki ildırımlar çaxdı, gözlərdən aramsız yaşlar axdı — Azərbaycan özünün Bülbül, Rəşid Behbudov kimi korifeylərini davamçıları olan gözəl bir sənətkarını itirmişdi...

Yaqub Zurufulu 1956-cı il aprelin 8-də Azərbaycanın cənub paytaxtı olan qədim Təbriz şəhərində dünyaya gəlmişdi. Hələ kiçik yaşlarında Çerandab məhəlləsindəki evlərində Azərbaycan musiqisini seşlənərdi. Atası Qulu Zurufulu hər gecə balaca Yaqubu da yanına alıb, Bakı radiosunu «tutararaq», çox böyük həvəslə xalq mahnılarına qulaq asardı. Hərdən də göz yaşlarını saxlaya bilməyib, deyirdi ki, «mən gərək Bakıdan qayıtmayıdım, Azərbaycanda qalayıdım». Atası ilə birgə onun sevdiyi, yanıqlı-yanıqlı zürümə etdiyi mahnılara qulaq asan Yaqub ilk dəfə Bakının adını da atasından eşitmişdi. Radionun onun üçün möcüzəli olan «Bakı mahnılarına — Bülbülün, Rəşidin, Xan Şuşinskiyin ezazkar ifalarına qulaq asdıqdan sonra gecəni şirin yuxuya dalaraq, səhər tezdən xoş əhvala oyanıb, məhəbbətli uşaqlara qoşulan Yaquba elə gəlirdi ki, o, bu dünyaya başqa, daha gözəl bir ələmdən qalıb. Atasının «gərək Bakıdan qayıtmayıdım, Azərbaycanda qalayıdım» sözləri və radioda oxunan mahnılar onun qulağında getmirdi. Çox sonralar onu bilmişdi ki, atası 1941-45-ci illər müharibəsindən sonra, ilk gənclik illərində, subay vaxtlarında işləmək üçün Təbrizdən Bakıya gəlmiş, burda bir-neçə il işlədikdən sonra geri, İrana dönmüşdü. Ancaq Bakını bütün qəlbli ilə sevmə, burdakı həyata, müharibədən sonra yaxşılaşmaqda olan yaşayışa öyrənmək gənc Qulu illər sonra İrana geri döndüyünə görə çox peşman olmuşdu. Ona görə də uzun müddət davam edən Bakı həsrəti ilə yaşayırdı, hər gecə sevimli oğlu balaca Yaquba birgə köhnə, xırıltılı radionu qoşub, Azərbaycan mahnılarına qulaq asmağdan doymazdı. Və beləliklə oğlunda da Azərbaycan musiqisinə, mahnılarına sadəcə həvəs yox, böyük maraq yatmışdı. Təsədüfi deyildi ki, hələ 5-6 yaşında iken Yaqub məhəllə uşaqları ilə oynayan kəndindən asılı olmayaraq, Azərbaycan mahnılarını zürümzümə edərdi. Və artıq Mədrəsədə oxuduğu illərdə Təbriz radiosunun uşaq verilişində ilk dəfə olaraq məşhur «Cücelərim» mahnısını ifa edir. Mahnının uşaq ruhuna uyğun, oynaq olması, həm də Yaqubun onu xüsusi şövqlə oxuması gənc ifaçını bütün İranda tanıdır və sevdirir.

Artıq 11 yaşında olarkən daha bir-neçə Azərbaycan xalq və bəstəkar mahnılarını öyrənərək, məhərrətə ifa etməyə başlayan Yaqub Zurufulu bir qədər də puxtaleşir və daha çox sevirdi. Gənc, istedadlı ifaçı kimi şöhrət hər yana yayılan Yaqub 1969-cu ildə ilk dəfə olaraq Təbriz Milli Televiziyası tərəfindən dəvət alır. Onun şövqlə, həvəslə oxuduğu «Evləri var xana-xana», «Qoy güllü gəlsin, ay nənə», «Dilbər» mahnılarını tamaşaçılar böyük rəğbətlə qarşılayırdı. O vaxt istedadlı gənc ifaçının hələ cəmi 15 yaş vardı. (Müğənni öz istedadını və oxumaq istəyini-həvəsini həmişə atasının bir

vaxtlar Bakıda yaşaması və Azərbaycana, onun eczakkar musiqisinə olan böyük sevgisi ilə izah edirdi).

Tamaşaçıların, çoxsaylı musiqi həvəskarlarının xahişi ilə onu sonralar da vaxtaşırı Təbriz və Tehran Radio və Televiziyaları musiqili proqramlarında çıxış etməyə dəvət edirdi. Musiqi ilə yanaşı daha bir sənətə yiyələnmək üçün Tehran Universitetinin İqtisad fakültəsinə qəbul olunsada, mahnılara həvəsi, marağı get-gedə daha da artırdı. Bu həvəslə də bir müddət Tehran operasının xorunda da çıxış etmişdi. İranda məşhur müğənnisi Quluşla birgə mahnılar ifa etmiş, duetlər oxumuşdu. («Qu quşu» mənasında olan təxəllüsü Ququş özü seçmişdi. Onun oxu tərzini, musiqi istedadını Yaqub bəyi qane etsə də, farslara yarımaq üçün «sat-qıllıqla» Azərbaycanı olduğunu danımsa Yaqub bəyi həmişə narahat edir, əsəbləşdirirdi).

Digər ifaçılardan oxuduğu «Ayrılıq» sevgi-məhəbbət üzərində qurulmuşdu, Yaqub Zurufulu isə mahniyə Vətən nəfəsi, Vətən həsrəti, Vətən ruhu verə bilmişdi.

Saf, təmiz qəlbli, haqqı nahaqqa verməyən, vicdanlı sənətkar olan Yaqub bəy söhbətlərində tam səmiyyətlə, təvəzülkarlıqla qeyd edirdi ki, «Ayrılıq» Ququş da çox gözəl ifa edir. Ancaq əslində həqiqət budur ki, həm Güney, həm də Quzey Azərbaycanda milyonlarla dinləyici bu mahnını məhz Yaqub bəyin ifasında sevdi, birləşmə həsrəti ilə, göz yaşları içərisində, həm də dö-nə-dö-nə, ümidlə dinlədi. Yalnız onu yada salmaq kifayətdir ki, «Ayrılıq» bütün digər, hətta məşhur, çox sevilən müğənnilərimiz tərəfindən Yaqub bəy qədər də oxunsada, bu mahnı onların ifasındakı digər mahnıların içərisində unudulub getmiş, yadda qalmamışdı. Çünki onların demək olar ki, hamısı mahnını adi sevgi-məhəbbət üzərində qurmuşdular. Yaqub Zurufulu isə mahniyə özünün həsrəti köz-köz yandırın böyük Vətən sevgisi, Vətən nəfəsi, Vətən həsrəti, Vətən ruhu verə bilmişdi. Və yalnız Yaqub bəyin ifasında bu mahnı öz yerini, öz möhtəşəmliyini, öz təsdiqini tapa bildi.

AZADLIQ, MÜSTƏQİLLİK ARZUSU İLƏ QƏRBƏ ÜZ TUTDU

O, gənc bir müğənni kimi İranda yaxşı tanınır, həm Azərbaycanda, həm də farsca oxuduğu mahnılarına sevirdi. Məhəmməd Rza şah Pəhləvin dövründə İran az-qox dünyəvi bir dövlət kimi tanınırdı. Zövcəsi Azərbaycanın şahbani Fərəh xanım olan Rza Pəhləvi fars musiqisi ilə yanaşı Azərbaycan musiqisini də çox sevirdi. Təsədüfi deyildi ki, özünün ad günlərində birində o, düşünürdü ki, «Dilbər» sənətkar Müslim Məhəmmədi də məclisinə qonaq dəvət etmiş, ona çoxlu hədiyyələr, o cümlədən sənətkarın ömrünün sonunadək barmığında gəzdirdiyi brilant qaşığı bəylik bir züük də bağışla-

mışdı. Yeni, Şahın dövründə Yaqub bəy Zurufulu da Ququş və digər müğənniləri kimi İranda qalıb, yaşaya, sənətini davam etdirə bilərdi. Ancaq dönmə şərəfi olan, bütün varlığı ilə sevdiyi, isti qoynunda böyüyüb, boya-başa çatdığı Təbrizdə yaşasa da, mənəvi sixıntı keçirir, özünü İranda qərib hiss edirdi. Çünki atasının uzun illər həsrətində olduğu Bakıdan, Azərbaycandan uzaqda, əl çalmayan yerdə yaşayırdı. Nisbətən loyol olan şah rejimi də onu sixır, azadlıq, müstəqillik arzularının, düşüncələrinin qol-qanad aşmasına imkan vermirdi. 1979-cu ildə İranda baş verən inqilab onun ölkəni tərk etməsinə tələşirdi. Yeni dini rejimin yaxşı bir şey vəd etmədiyinə əmin olan Yaqub Zurufulu inqilabdan bir il sonra — 1980-ci ildə, 24 yaşında İrani həmişəlik olaraq tərk edərək, Türkləri və İran azərbaycanlılarının çox yaşadığı Almaniyaya üz tutur. İlk olaraq Hamburg şəhərində vokal sənəti üzrə musiqi təhsili alır və tez-tez həmvətənilərimizlə yanaşı alman dostları da iştirak etdikləri konsertlərdə, digər musiqi tədbirlərində iştirak edir, yerli sakinlərin alışq və nüfuzunu qazanır.

RƏŞİD BEHBUDOV: «DAHA ARXAYINAM KI, MƏNDƏN SONRA DAVAMÇI VAR»

Hər zaman Bakı həsrəti ilə yaşayan, bütün ruhu ilə Azərbaycan təşənsi olan Yaqub Zurufulu hələ Sovet rejiminin hökm sürdüyü illərdə öz böyük arzusunə qovuşmaq həsrətilə yaşayırdı. Və təsədüfi elə gəlirdi ki, 1989-cu illərin əvvəllərində məşhur Azərbaycan müğənnisi, Xalq artisti Gülağa Məmmədov Almaniyaya gəlir və Yaqub Zurufulunun «Ayrılıq» mahnısını çəkilməsi sadə bir kiçik təniş olur. Əvvəllər də eşitdiyi mahnının tamamı yeni, bənərsiz ifa tərzini onu heyratə gətirir. Məhz həmin dövrdə Almaniyada qastrol səfərində olan dahi sənətkar, SSRİ Xalq artisti, milyonların sevimlisi Rəşid Behbudovun konserti zamanı Gülağa Məmmədov korifey sənətkara deyir ki, burda Cənubi Azərbaycandan gənc bir müğənni var, mümkünsə, ona da icazə verin, bir mahnı oxusun. Konsert proqramının six və gərgin olmasına baxmayaraq, Rəşid Behbudov «Cənubi Azərbaycan» sözü-nü eşidib, etiraz etmir. Və neinki peşman olmur, əksinə, gənc Yaqub bəyin ifasına heyranlıqla qulaq asaraq, onu başına basır və fəxr-lə, qürurla deyir: «daha arxayınam ki, menden sonra davamçım var!»

Bir müddət sonra Gülağa Məmmədov «Ayrılıq» mahnısını klipini Azərbaycan Televiziyasına təqdim edir. Klipin nümayiş edildiyi ilk gün-

dan Yaqub Zurufulu milyonlarla həmvətənilərimizin ürəyinə yol tapıb, onların sevimlisinə çevilir. 1989-cu ilin oktyabrında Gülağa Məmmədovun dövlət ilə ilk dəfə yuxulannın, arzulannın məskəni olan Bakıya gələr-kən hələ Moskva aeroportunda (o vaxt hələ Sovet dövrü idi və Almaniyadan Bakıya birbaşa aviareys yox idi, uçuş Moskvadan keçirdi) və tay-yarəyə minərək onun hər tərəfdən azərbaycanlıların hörmətli salamladığını, ehtiramlarını bildirdiklərini gör-rüb, təəccüb etmişdi ki, onun harda belə tanınırlar. Yalnız çox sonralar bilmişdi ki, özündən əvvəl Azərbaycana onun eczakkar səsi ilə oxuduğu «Ayrılıq» gəlmişdi, xalqımızı bir-bir-nə doğmalaşdırın, birləşdirən «Ayrı-lıq!». Həsərtli-nisgilli, ümidli, yandı-rib-yaxan, xalqın hafizəsində, qəlb-ində əbədi yaşayacaq «Ayrılıq!»

Təsədüfi deyil ki, həmin il oktyabrın sonlarında dəniz kimi dalğalananaraq, gur-gur guruldayan Azad-lıq meydanında Gülağa Məmmədovun gurultulu alqışlar altında təq-dim etdiyi Yaqub Zurufulu tribunaya çıxıb, azadlıq eşqi xalqı salamaqdı-qdan sonra milyonlar qarşısında diz çökərək, «Ayrılıq» oxumuş, bir-lik çağırışı kimi seşlənən bu mahnı-nı Azərbaycan azadlıq hərəkatında bir inqilabi «Marselyoza», müst-əqillik yolunda bir məşəl olacağına inanırdıraq, hamını kövrəlmişdi.

Bəli, görkəmli müğənni xalqımı-zın ən ağır, həyəcanlı, məşəqqətli günlərində — ötən ayayın 89-90-cı illərində özünün özəmətli, ağıllı-yanıqlı «Ayrılıq» mahnısı, qüdrətli səsi ilə xalqımızı birləyi, yekdil ol-mağa, mübarizəyə, Qələbəyə səş-leyirdi. O vaxt Yaqub bəy çox ca-van bir oğlan idi, cəmi 33 yaşı var-dı, ancaq artıq bütün Azərbaycanı onu tanıyır və sevirdi...

YAQUB ZURUFÇU: «MƏN SƏNDƏN BİR DOST KİMİ AYRILIRAM, EY DÜNYA!»

Yaqub Zurufulu bir-neçə il Al-maniyada yaşayıb, qəribçilik həya-tı keçirdikdən sonra qəribçiliyin «daha da dərininə enir» — vokal sə-si üzrə əli təhsil almaq məqsədi-lə Amerikanın Florida ştatının Mi-ami Universitetində təhsilini davam etdirir. Oranı uğurla bitirir, Ameri-kada, Kanadada konsertlər verir, öz eczakkar səsi, təkrarsız ifaları ilə soydaşlarımızı sevdirir. Onun son mahnılarından biri «Apardı sellər Saranı» mahnısıdır. O mahniyə Ya-qub bəy Amerikaya növbəti qastrol səfərindən qayıtdıqdan sonra onu mahnısında Bakının prospektlərində keçərək qulaq asırdım. Ancaq mənim gözümlün qarşısında Bakı mənərələri yox, gənc, gözəl Sara-nı ağışuna alıb aparın Arpa çayı-

nın qorxunc suları və hay-harayıla çaya doğru qaçısan adamlar canlanırdı. Yaqub bəy bu qədim xalq mahnısına elə bir yenilik gətirmişdi ki, mahnı daha əzəmətli və sarsıdıcı seşlənirdi. O, mahniyə özünün həyəcanlı səsinə daha da qüvvət-ləndirən, faciəni az qala canlı ola-raq göstərən xorun ifasını da əlavə etmişdi. O mahnının təsirindən mən hələ bu gün də çıxa bilmirəm. «Mən sənin sahilinə bir qərib kimi gəlmiş, evində bir qonaq kimi yaşamış, səndən bir dost kimi ayrılıram, ey Dünya!» — bunu bir vaxt çox böyük nikbinliklə dahi hind yazıçısı, filosof şair Rabindranat Ta-qor yazmışdı.

Bu sözləri bütünlüklə Yaqub Zu-rufçuya da aid etmək olar. O da doğ-ma Təbrizdə dünyaya gəlsə də, or-da da, sonralar 20 ildən də çox Av-ropada və Amerikada qərib kimi ya-şadı. On illər atası Qulu kişinin və özünün də həsrətində olub, nəhayət qovuşduğu Azərbaycanda hələ uzun illər xoşbəxt yaşamaqlı oldu-ğu halda burda da çox az — qonaq kimi yaşamaqlı oldu, ömrü qəfilən, gözle-nilmədən yan yolda qırıldı.

... O tən həftənin bazar günü 11 onun vaxtsız vəfatından 40 günün tamam olurdu. Yaqub bəyin doğmaları-əzizləri ilə yanaşı sənət dostları, şair və jurnalistlər «Qurd qapısı» məzarlığında onun xatirə gününə toplaşmışdılar. Görkəmli sənətkarın yaxın dostlarından — Gənc Tamaşaçılar Teatrının vete-ran əməkdaşı Siyavuş Şahmurov, Dünya Azərbaycanlıları Konqresin-nin sədr müavini Xəzər Emin, Bəstəkarlar İttifaqının katibi, professor Zenfira xanım Qafarova, respubli-kanın Xalq artisti Flora Kərimova, şair Əkbər Qoşalı, Təbrizli dostları Babək Muğanlı, Əlirza Bəhruli, te-leviziyə əməkdaşı Siyav Afan və digərləri Yaqub Zurufulu ilə bağlı xatirələrini söylədilər, ruhuna dua-lar oxudular.

Xatirə gününün sonunda sən-ətkarın həyat yoldaşı Aynur xanım Zurufulu Azərbaycanın çox sevilen görkəmli müğənnisinin xatirəsinə yazdığı etdiklərini görə hamıya öz də-rin minnətdarlığını bildirdi.

P.S. Təəssüf ki, ömrünün 50 yaşına qədərini həsrətində oxuduğu, gecələr «Ayrılıq, aman ayrılıq» deyərək, xayında ya-şadığı, qərib-qərib eller dola-şaraq, nəhayət, sədəqətli oğul kimi qoynuna sığındığı Azə-rbaycan ona layiq olduğu dəyəri vermədi. Ona son mənzil ola-raq sığınmaq üçün bir məkan uzaq, kənddən irəq bir gözəndə yer verildi...

Rəhman ORXAN.